
FAITH and SCIENCE

Ukrainian Religious Magazine
 101 Cambridge Road, Brookhaven, Pa., 19015
 U. S. A.

---

96   MAY — JUNE   1978

Передплата: Річна   5.00 дол.
    Піврічна   2.50 дол.

Передплату посилати на адресу:

“Faith and Science”
 P.O. Box 1563
 Des Plaines, Ill., 60018, U.S.A.

З М І С Т

1. Таємниця успіху	1
2. Наш вибір	2
3. Літній ранок	3
4. Другий прихід Христа	4
5. Бог	7
6. Умій прощати	8
7. Етика і мораль	9
8. Вічність	10
9. Унікальні чуда Ісуса	11
10. Сьогодні у світі	15
11. Атеїзм без маски (XIII)	16
12. Страшний ювілей	23
13. Створення світу	24
14. Стародавні системи мір	28
15. Буйнолистий червень	29
16. Морські купання	30
17. Звідусіль	35
18. Дивна дружба	36
19. Хто як вітається	37

Таємниця успіху

Один чоловік потрапив несподівано в труднощі, а по труднощах прийшла сильна депресія. Він звернувся по пораду до лікаря.

Перше питання, що поставив лікар хворому, було: “Чи ви маєте можливість з вашого дому дивитись на обрій?”

На перший погляд, що спільного між депресією й обрієм? Проте для лікаря певний зв'язок тут існує.

Обрій, ідея, перспектива мають величезне значення у житті людини. Вони знаходяться між найкращими з ліків.

Людину оточують численні дрібні проблеми, і коли вона не силкується бачити обрій поза ними, вони сильні зламати її та задушити. Хтось це висловив так: “Набагато гірше бути повільно шматованим дрібною рибою, ніж проковнутим великим китом”.

Дрібні спроби й ускладнення можуть так зашарпати людину, що висотають цілком її силу та перетворюють у ніщо. Дрібні справи можуть псувати людині день за днем, аж доки вона не досягне мистецтва дивитися далеко — так далеко, аби поза цими справами бачити перспективу.

Але як досягнути таке мистецтво?

Один керівник торговельного підприємства, запитаний про таємницю його успіху, відповів:

“Протягом моїх двадцяти п'яти років праці я присвячую щоденно перші тридцять хвилин для молитви, читання Святого Письма, роздумування в моєму бюро”.

Він не дозволяв, аби хтось або щось протягом цих перших золотих хвилин перешкоджав йому бути на самоті з Господом. Це дозволяло

Йому зустрічати щоденні проблеми і приймати рішення з найбільшою ефективністю та з найменшою метушною. Він міг розглядати справи спокійно і впевнено. Він бачив далеко і ясно.

Внутрішнє, духовне зміцнення, що приносять тихі хвилини, чинять людину господарем її обставин, а не жертвою.

Людина, яка знаходить час для щоденної спільності з Богом, веде вперед, прогресує. "Ті, хто надію складає на Господа, силу відновлять" (Іс. 40:31).

Р. Х.

НАШ ВИБІР

Ісус Христос, прийшовши у цей світ, мав одну головну мету, яка просякла все Його земне служіння, — здійснити прокляття з людства, що прирекло себе на загибель, на духовну смерть.

Вільні перші люди мали перед собою до вибору дві дороги: дорога послуху Богові і вічне життя, чи дорога спротиву Богові і духовна смерть у гріхах.

Люди вибрали дорогу свавільного життя — дорогу "пізнання добра і зла". Непокірність через втрату людиною образу Божого переборолала, і людина не могла вже жити вічним життям. "Всі згрішили, і позбавлені Божої слави" (Рим. 3:23).

Багато разів і багатьма способами промовляв Бог до людей у давнину, щоб відвернути їх від згубної дороги, а тоді, виявляючи Свою безмірну любов, послав Свого Однородженого Сина.

Син Божий прийняв подобу людини, щоб перемогти стару гріховну природу людства, і замість неї дати життя нове, вільне від гріха та смерті.

Праведний Христос поніс важку хресну кару за гріх світу, аби кожен грішник мав можливість виправдатися Його праведністю.

Безвинна смерть Спасителя за переступи людські — це нова можливість спасіння для всіх винуватців.

Його тріумфальне воскресіння — це вічне життя для всіх тих, що увірують в Нього і приймуть Божий благодатний дар спасіння: "Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто послав Мене, — життя вічне той має, і на суд не приходять, але перейшов він від смерті в життя" (Ів. 5:24).

Так, люди знову отримали можливість вільно вибрати: дорогу життя, чи дорогу смерті.

ВІРА Й НАУКА

ЛІТНІЙ РАНОК

Стою і дивлюся, як сонечко сходить,
Як сьайвом красить небеса;
Аж душу і тіло у захват приводить
Його величава краса.

Дивлюсь, як на сонце хмаринка надходить,
І сонце її золотить,
Дивлюсь, як над лісом все вище та вище
Із щебетом пташка летить.

І скрізь, де не глянеш, чудова природа,
Не видно ні меж, ні кінця...
І серце радіє, щасливо співає, —
Складає хвалу для Творця.

К. Пінчук.

ДРУГИЙ ПРИХІД ХРИСТА

(Продовження)

Експлозія населення

У наших часах несподівано сталося небувале й загадкове явище в незвичайному прирості населення, на яке звернули особливу увагу статистики-демографи. Логарифмічна крива приросту населення перейшла через свою критичну точку й протягом короткого часу раптово завершила до надшвидкого збільшення населення відносно часу. Для багатьох людей дуже великі числа приросту населення не мають особливого значення. Вони тих чисел не розуміють, а ще менше доступне для них передбачити наслідки такого надмірного приросту людства на нашій невеличкій планеті.

Для кращого розуміння справи потрібно найперше поглянути на наступні числа. Археологічні дані стверджують, що людська цивілізація почала розвиватися вже десь біля десяти тисяч років до народження Христа, тобто приблизно 12 000 років тому. Під час народження Христа на всій землі було приблизно 300 мільйонів людей. Протягом десяти тисяч років людство зросло до такого незначного числа. У 1651 р. людство збільшилося вже до 500 мільйонів душ. Отже, шістнадцять з половиною сторіччя потрібно було на добавку 200 мільйонів людей. Протягом дальших двісті років, від 1651 р. приріст населення почав прискорюватися значно і число людей на

землі подвоїлося до одного мільярда в 1850 р. Отже, приблизно 11 850 років потрібно було, щоб населення цілої землі виросло до одного мільярда людей.

Але, як вже згадано, від того часу крива природного логарифма для приросту населення почала незвичайно круто мінятися, бо відтоді вже тільки за 80 років людство добавило до свого числа ще один мільярд. Отже, від 1850 р. до 1930 р. населення подвоюється і число людей на землі зросло до двох мільярдів. Та щоб воно добавило ще один мільярд і збільшилося до трьох мільярдів, потрібно було вже тільки 31 рік, і це число людство досягнуло в 1961 р.

А коли, ви думаєте, населення на нашій землі розмножилось до числа чотирьох мільярдів? Це сталося недавно: увечері 28-го березня 1976 року на нашій землі було чотири мільярди людей! З цього бачимо, що тепер вже тільки протягом 15 років населення збільшилося на один мільярд. Від січня до березня 1976 р. на землі народжувалося приблизно 328 000 осіб щодня, вмирало 133 000, а чистий приріст населення становив 195 000. Це приблизно одна п'ята частина мільйона людей більше щоденно, або, іншими словами, кожні чотири секунди населення збільшувалося на дев'ять осіб. Чи ви можете собі уявити, що в тому часі кожного дня виростало одне місто з населенням приблизно

200 000 людей? За один рік було 365 таких нових міст, а разом узявши, за один рік населення землі збільшилося на 75 мільйонів осіб і це число з кожним роком збільшується.

А що розповість нам статистична математика про приріст населення у майбутніх роках? Припустімо, що коефіцієнт приросту населення не збільшиться, а весь час буде такий, як він є тепер, тобто 1,918 відсотків. З таким приростом уже за одинадцять років, від 1976 р. до 1987 р., на землі буде 5 мільярдів людей. По цьому, за дев'ять років населення зросте до 6 мільярдів у 1996 р., а тоді за вісім років воно буде нараховувати 7 мільярдів людей у 2004 році. І вже тільки за сім років від цього року аж 8 мільярдів людей буде в 2010 році. Отже, від 1976 року за 32 роки населення землі подвоїться від чотирьох до восьми мільярдів людей.

Чи може населення землі зростати так до безмежності? Безперечно, що відповідь мусить бути негативна. Біохімічні ресурси землі, з яких збудоване наше тіло, є обмежені. Проблема прохарчування дуже великої кількості населення землі ввійшла вже у свою початкову критичну фазу. В багатьох країнах вже є голод, населення більшості країн світу переживає велике недоживлення наслідком недостачі належної їжі, а в технічно розвинутих країнах ця криза є наразі в безконтрольній інфляції. Поява апокаліпсичних їздців — незабарна і невідклична. Деякі економісти світової слави розуміють кризу харчування так

докладно, що вони передбачають глобальний голод уже в першій половині вісімдесятих років нашого сторіччя, і віщують, що сотні мільйонів людей річно будуть гинути з голоду. Тільки чудо Божої ласки й милосердя може злагодити або відсунути небезпеку голоднечі.

Надшвидкий приріст населення, або як його ще називають — експлозія населення, має ще інші важливі імплікації. Молодого населення є тепер відсотково більше від старших, але воно ще недосвідчене і належно невиховане, а з того огляду, що його поведінку буде все важче контролювати в чисто демократичних системах правління, свобода людей буде обмежена переходом до диктатури. Втрата вартості грошей наслідком неконтрольної інфляції є викликана надмірними потребами життєвих ресурсів і незначними можливостями їхнього постачання. Тепер інфляція в середньому досягає 7,5 відсотка річно. У додатку, не виключаються й можливості загального фінансового та економічного заломання, подібного до того, що почалося в Америці у 1929 р. й огорнуло весь світ в тридцятих роках.

Економічна криза створюється тим, що надшвидкий приріст населення набагато випереджує своїми вимогами можливість постачання життєвих потребностей, і та прірва з кожним днем зростає. У наших часах, наслідком експлозії населення, бачимо жахливі банкрутства великих міст-метрополій, надмірного браку їжі, критичної недостачі мешкальних домів і

енергії, масового безробіття, колосального зросту кримінальних злочинів, браку тюрем для злочинців, посилення зажерливої ворожнечі серед суспільства, початку великих розрухів серед населення землі, спонук до великих грабунків, тероризму, повстань, розпалювання кривавих революцій, спалаху нуклеарної війни...

Без Христа та без Його Євангелії людство не буде спільно будувати себе, але піде дорогою насильства, самознищення і руїни. Без Бога воно не знайде жодної поради, щоб вийти з безвихідного становища. Уряди навіть великих держав є вже цілком безрадні у відношенні до поважних міжнародних і внутрішніх проблем. Такий стан людства буде надзвичайно догідним ґрунтом для виплодження антихриста й для закорінення його влади серед народних мас.

Пророча правда

Факт, що ми живемо вже в останніх днях перед незабарним другим приходом Господа нашого Ісуса Христа, повинен звернути все наше серце й увагу до докладного вивчення Його Святого Слова, а наші очі піднести в тужливим очікуванні вгору, “звідки ждемо й Спасителя, Господа Ісуса Христа” (Фил. 3:20). Бо незабаром прийде давно провіщена слава на хвилину, коли синя завіса небозводу, осяяного сонцем удень чи витканого зорями вночі, розірветься і, “як блискавка та вибігає зо сходу та являється аж до заходу” (Матв. 24:27), з’явиться слава і величність нашого доброго і лю-

бого Спасителя, Який прийде перше по Своїх відкуплених, що “вони покликані, і вибрані, і вірні” (Об’явл. 17:14), щоб забрати їх до Себе на небо, а потім буде чинити Свій справедливий суд над народами, які не прийняли Його своїм Спасителем і Господом.

Колись пророк Авакум також дивився на подібні кризи в житті свого народу. Він був сильно впевнений, що щось незабаром мало статися, але не розумів що. Він дуже докладно відчував, що прийде великий меч Божого карання на його народ за його гріх і беззаконство, але не знав як. Тому одного дня він пішов геть від гомору та крику ерусалимських вулиць і майданів, вийшов на високу башту, де почав горливо молитися до Господа Бога та просити про Його особливе об’явлення, постановивши не сходити з неї, аж поки не збагне всього докладно. І Господь дав йому відповідь: “І сказав мені Господь і промовив: “Спиши видиво, а напиши його виразно на таблиці, щоб хто буде читати, прочитав легко. Видиво бо сягає у далекий, але означений час; воно говорить про те, що станеться на кінці, й не заведе; та хоч би воно й загаялось, а ти жди, бо воно збудеться певно й не зміниться” (Авак. 2:2-4). Пізніше він зрозумів докладно і тишився великою радістю, зберігаючи в своїм серці невимовно велике запевнення віри. Він з великою надією заспівав: “Коли б фігове дерево не зацвіло, і не було б урожаю у виноградниках, обманило зайняття оливкою, а поле їжі не вродило б, позникала отара з кошари і не ста-

ло б в оборах худоби, — то я Господом тішитися буду і тоді радітиму Богом спасіння свого! Бог Господь — моя сила, і чинить Він

ноги мої, як у лані, і водить мене по висотах!” (Авак. 3:17-19).

(Далі буде).

В. Домашовець.

Вірую

БОГ

Бога неможливо окреслити вже тому, що Він понад усі окреслення. Цим ми не хочемо сказати, що ми повинні зоставатися в невіданні щодо Божого характеру, бо ми ж маємо справжнє пізнання Бога через об’явлення, яке Він по благодаті і силі Своїй дав нам до наших сердець та нашого життя.

Є відомі явища, які ми вважаємо Божими внаслідок Його об’явлення у природі, на досвіді та у Святому Письмі. Але їх не належить розуміти так, ніби вони є вичерпуючими поясненнями того, Хто є Бог у Його проявах чи у Його суті.

Ми кажемо, що Бог є духовна Істота. Ісус Христос одного разу пояснював самарянці біля криниці: “Бог є Дух, і ті, що Йому вклоняються, повинні в душі та в правді вклонятись” (Ів. 4:24). Це перша правда в духовній сфері.

Дивно, що багато людей не завоюють ідею про Божу духовність і тому прив’язуються до зображень Бога. Багатьом важко перебороти чуттєвий спосіб уяви про Бога. Дехто уявляє Його собі у ви-

гляді мудрої літньої людини із сивим волоссям і бородою, чи схиляється до неясних зображень Бога у різних людських формах: “Славу нетлінного Бога змінили на подобу образу тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів” (Римл. 1:23). Нам же необхідно сприйняти ідею про Божу духовність і близькість до нас, про Його всемогутність і силу, що діє в нашому житті, якщо ми бажаємо та стремимось ходити правдиво з Ним.

Далі — Бог один. Нема багато богів, а є тільки один правдивий Бог. Вчення про багатобожність називається політеїзм і проти нього пророки Старого Заповіту вступали рішуче. У Старому Заповіті видно, як Бог виховував народ у свідомості про чистий монотеїзм, тобто віру в одного, святого і духовного Бога. Єдність Бога — це друга правда з головних правд релігії.

Бог — особовий. Деякі теорії силкуються дати ідею про безособового Бога, чи, за ходячим виразом, про безособову “основу світу”.

Ця думка про безособову основу світу походить від думки про матерію, що її наука досліджує у природі. Все інсуюче, аби пояснити його наукою, намагалися звести до одного фізичного принципу. Але безособова сутність не є Бог. Релігія, а зокрема християнська, навчає, що Бог перебуває і в природі і над природою, проте природа і матерія, являючись виявленням Божої мудрости та сили, не є Самим Богом. Коли Бог перестає бути особовим, то релігія вмирає у свідомості людей, тому що все в релігії полягає на особі Бога. Тому не дивно, коли люди, залишаючи ідею про особового Бога, схиляються до політеїзму, вигадують багатьох богів, чи сприймають філософію пантеїзму, тобто вчення, що ототожнює Бога із світом.

Бог — вічний. Це означає, що Бог вільний від усіх недосконалостей. Наш розум не в стані досягнути Його вічну повноту. Слово “вічний”, яке висловлює думку, що Бог не має жодних обмежень, важко піддається поясненню. Та Бог вічний у всіх Своїх якостях: у мудрості, святості, любові, силі й у всьому іншому, що може бути ще назване у відношенні до Його якостей.

У Святому Письмі передається,

УМІЙ ПРОЩАТИ

Ліпше багато простити, ніж багато осуджувати. Людині властиво помилятися. Прощення — Божий дар. Ми ніколи б не пізнали Бога, якби Він не простив наші провини.

Тільки сильні знають, як прощати. Боягуз ніколи не прощає.

Ніколи душа людська не відчуває себе такою сильною, як під час прощення спричинених їй кривд. Ми прощаємо тим, що вибачаються, ради їхнього добра, і прощаємо кривдникам нашим, що не вибачаються, ради нас самих.

що Бог об'являє Себе людям триєдиним.

У Старому Заповіті Дух Божий виявляє Себе в різних Своїх діях, хоч Свята Тройця не є вповні розкритою в ньому правдою, як це видно вже у Новому Заповіті. У Новому Заповіті ясно видно, що Бог об'являє Себе світові у трьох особах, названих: Отець, Син і Дух Святий.

Само собою зрозуміло, якщо ми називаємо Бога в особах, то не вживаємо це слово у його звичайному значенні. Людська особа відрізняється від іншої особи у своїй суті; і якби ми зміст цього слова прикладали у відношенні до Святої Тройці, то це вже було б політеїзмом. Але слово “особа” найсприятливіше слово для висловлення правди про Святу Тройцю.

У Біблії не пояснюється про Святу Тройцю. Там просто сповіщаються нам факти. Богослови і філософи силкуються зробити зрозумілим для людського розуму вчення про Святу Тройцю. Однак, мусимо погодитися з обмеженням людського мислення. Знаємо тільки, що Бог відкрився нам як Отець, Син і Дух Святий. Ці назви мають особливі якості. Проте — Бог єдиний. Така наука Нового Заповіту.

ЕТИКА І МОРАЛЬ

На перший погляд, чи, точніше, на перший слух, етика і мораль — синоніми. Проте чутливіше вухо уловлює тут певну різницю, через що в одних випадках ми говоримо: “етика” й “етичний”, а в інших — “мораль” і “моральний”.

Енциклопедичні словники мало допомагають у справі вияснення цієї різниці. І тільки в німецькому енциклопедичному словнику сказано виразно, що мораль — це прикладна етика.

Одно із класичних розрізень між етикою і мораллю було проведене Гегелем. Цей великий, хоч спірний філософ розважав приблизно так.

За його вченням, дух, духовний початок у людині, видний у трьох своїх головних проявах: дух суб'єктивний, дух об'єктивний і дух абсолютний.

Дух суб'єктивний — це духовні здібності і прояви, що виявляються в індивідуальній людській особі.

Дух об'єктивний — це духовний початок, як він проявляє себе в історії, в історичному процесі.

А дух абсолютний — це найвищий прояв духовного початку, цебто релігія і філософія.

Конкретніше кажучи, дух суб'єктивний є індивідуальне сумління, дух об'єктивний — моральні імперативи, обов'язкові для всіх осіб, і дух абсолютний — релігійне поклоніння Богові в молитві. Молитовна спільність з Богом повинна об'єднати всіх людей, як братів у Христі.

Індивідуальне сумління завжди пов'язане з індивідуальними особ-

ливостями даної особи, і в цьому розумінні (і тільки в цьому) воно — суб'єктивне. Це і є, за Гегелем, мораль.

Моральні імперативи носять, у відміну від цього, загальнообов'язковий характер, і ні про будь-яку суб'єктивність тут не може бути й мови. Індивідуальне сумління, звичайно, рахується з об'єктивними моральними імперативами, але вони відбиваються у свідомості даної особи з сильним елементом суб'єктивності.

Таким чином, моральність є об'єктивно-духовний початок, тоді як індивідуальне сумління є початком суб'єктивно-об'єктивним. У цьому значенні моральність вище моралі, але моральність може стати діючою лише з допомогою моралі, яка відіграє роль ніби важеля моральності.

Цю думку Гегеля (про різницю між моральністю і мораллю), але відірвану від гегелівського контексту і вільну від особистостей гегелянства, я і кладу в основу даної статті.

У моїй інтерпретації те, що Гегель назвав моральністю, — є ієрархія моральних вартостей, які мають загальнообов'язкове значення. Мораль же є моральним кодексом, прийнятим у даному суспільстві чи даним індивідом. І я вже зазначив, що мораль ґрунтується на моральності, і що до неї домішаний сильний суб'єктивний елемент, який відбиває смаки та особливості даного індивіда чи даного суспільства.

Є ділянки, де мораль і моральність майже сходяться. Так, заповіді: "Не вбивай!", "Не кради!" та інші є безумовними моральними нормами, скільки б вони не порушувалися на практиці. Але є ділянки, де мораль і моральність розходяться, хоч конфлікти між ними не повинні доходити до цілковитого відриву моралі від моральності...

Суворий мораліст — одна із жакливих постатей усіх часів й усіх народів. Він не знає жалю, а знає тільки абстрактну справедливість. Він не знає вибачення, бо перед законом — усі рівні. Мораліст суворий і нещадний, і в цьому парадоксальним чином він уподібнюється до іммораліста, як би далекі не були один від одного мо-

рального мораліста та іммораліста. Мораліст та іммораліст у цьому — законні двоюрідні брати.

У мораліста — законницька психологія, — і навіть коли він говорить про благодать, цю благодать він розуміє по-законницьки, тобто формально, а не по суті...

Одна з добрих особливостей християнства в тому і полягає, що воно поставило людину вище від суботи, — тобто поставило живу людську душу вище від абстрактного морального закону. Християнство є релігія християнської любови до ближнього і до Бога, а також як релігія милосердя. І хоч закон (Божий) має бути виконаний, — та над законом підноситься милосердя.

За С. Л.

ВІЧНІСТЬ

Стародавній письменник пояснює:

"Уявіть собі, що мала пташина забажала перенести всю нашу земну кулю, одробина за одробиною, до іншого місця, при цьому вона прилітала б лише один раз на тисячу років.

Вона взяла б першу піщинку і полетіла б у свою далеку та довгу дорогу. Через тисячу років вона повернулася б, аби взяти другу піщинку, і наша земля збідніла б ще на одну піщинку, але їх зосталася б ще не зліченна кількість. Проте праця продовжується, і одного дня пташина закінчила б її, так як перенесена була б остання піщинка. І хоч це продовжувалося б неймовірно довго, та це був би тільки початок вічності... Піщинки вічності незліченні.

У святій Євангелії записана обітниця Господа Ісуса Христа: "Хто вірує в Сина, той має вічне життя".

Володимир Домашовець

УНІКАЛЬНІ ЧУДА ІСУСА

3.

"Як Мойсея й пророків не слухають, то коли хто й з мертвих воскресне, — не ймуть віри!"
Луки 16:31.

Наведена цитата напевно не дає читачам достатнього пояснення відносно незвичайно важкої проблеми, яка оповила таємницею розуміння надприродних чуд, записаних у Біблії. З того огляду багато людей тепер тим питанням цілком не займаються. Справді, навіть дуже мало про чуда написано в духовній літературі. Твердження, що чуда тепер не є вже потрібні, надто спрощене, щоб задовольнити допитливий розум. Аргумент, що у біблійній історії записані чуда є тільки в певних періодах і сполучені тільки з певними особами, також не легко приймається за вповні задовільний.

Чи чуда є непотрібні? — це питання всіх часів. Поруч із ним є ще одне важливе питання, на яке багато людей не мають відповіді: Чи чуда є можливі? Це питання стараються з'ясувати завжди тільки в негативний спосіб люди, просякнуті науковою філософією з матеріялістичною основою. Матеріялісти не лише ставлять під сумнів можливість біблійних чуд, але цілком заперечують і відкидають їхню дійсність. Дуже часто відкидають чуда тільки тому, що знайшли магію і окультизм неправильним явищем, і не розрізнили магію фальшивих релігій від правдивого

християнства, яке так же само за-суджує магію і всякий окультизм за неправду та обман. Але матеріялісти не вірять у можливість чуд просто з тієї причини, що мова тут не лише про якісь незнані для людей природні прояви, які можна б докладно прослідкувати і пояснити в природний спосіб, але тому, що біблійні чуда вимагають надприродного втручання Бога в струнку систему природних законів і, так би мовити, ламати їх.

Матеріяліст, який збудував свій світогляд на механістичних тезах наукової революції ньютонських часів, не може знайти найменшої щілини для дії надприродної сили серед непорушного детермінізму в комплексності причин і наслідків. Чудо, в розумінні втручання надприродної Істоти в такій стрункій системі, є абсолютно неможливе з двох причин: по-перше, в розумінні матеріяліста надприродне не існує взагалі, а по-друге, коли б духовне навіть існувало, то не мало б жодного місця серед законів природи, яких не можна порушити або замінити. Ламання природних законів у механістичній системі Ньютона є абсолютно неможливе, бо найменше відхилення від них — це катастрофа і хаос. Усе в природі Всесвіту відбувається за за-

конами, які можна докладно окреслити математичними рівняннями. Тому люди, які виплекали своє світорозуміння на філософії матеріалізму в будь-якому вигляді, виключили надприродне, духовне й ідеальне з обсягу своїх інтересів і понять, а християнські евіденції існування надприродного поставили в категорію несумісного з натуралізмом, а зокрема з т. зв. "натуралістичним науковим методом".

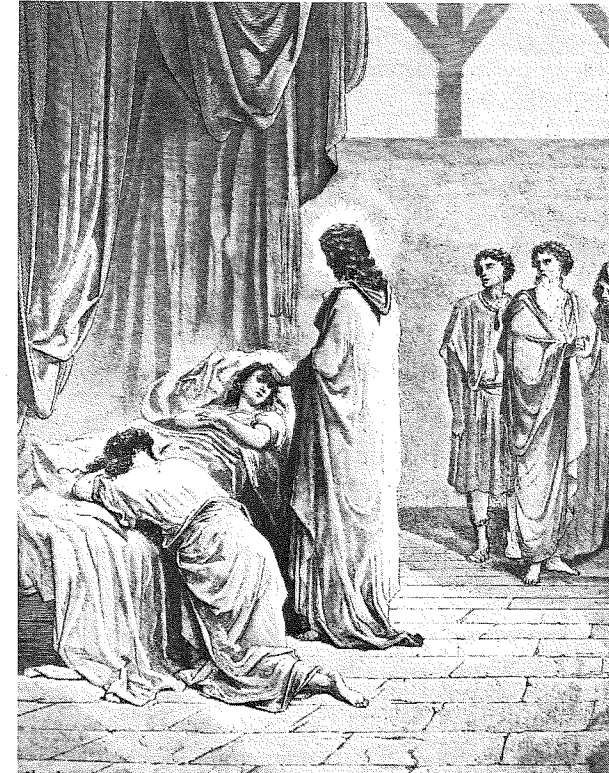
По лінії того ж "наукового методу" матеріалістів пішли також релігійні модерністи, які для погодження Біблії з наукою визнали кожне чудо в Слові Божім міфом або стародавнім переказом у розумінні казки. У цей спосіб вони допомогли багатьом людям стати на дорогу безвір'я, бо який сенс вірити в Бога, Який не має жодної влади, ні сили, ані права робити у Своїм Всесвіті те, що є до вповодби Його святій волі. Вони обстоюють зовсім хибну думку, що в Усесвіті Бог обмежив Себе до дії тільки за посередництвом природи, тобто в рамках природних законів. За таким розумінням релігійних модерністів Бог не може діяти безпосередньо на природу, ані ламати Своїх законів у природі, а тому чудо, якого не можна пояснити в природний спосіб, є для модерністів неможливе. У Біблії, однак, є записана сила силенна саме таких чуд, яких жодний вчений експерт не може пояснити виключно природними категоріями. Що ж тоді зосталося релігійним модерністам, як не повірізувати з Біблії не лише всі оповідання про чуда, але також і всі пророцтва, бо знання про події наперед і перед-

речення їх за багато сотень і тисяч років до їхнього сповнення вимагає надприродного чуда. Узявши на себе вороже Богові ярмо матеріалістичної філософії, релігійний модернізм може вірити тільки в те, в що покаже йому вірити за інтерпретацією матеріалістичної філософії фізика, хімія, геологія, психологія, соціологія та антропологія. Не намарне Христос сказав — "Залиште ви їх: це сліпі проводатарі для сліпих. А коли сліпий водить сліпого — обое до ями впадуть" (Матв. 15:14).

У двадцятому сторіччі релігійний модернізм утратив свою силу і підвалину — матеріалізм. Наука не стоїть на місці, а прогресує дуже швидко. Ньютонова неподатна і тверда механістична система, яка була підложжям наукової філософії минулого сторіччя, замінилася новою системою — релятивістською, в якій кожне поняття є відносне і залежне від взаємовідношень з іншими поняттями. Всесвітній закон причинности відкидається за неадекватний, а кожне нове поняття будується виключно в емпіричний спосіб на досвіді. І все те, чого не можна обсервувати або досвідчити, не є реальне. Тому правдивість і можливість чуда можна встановити на фактах з обсервації, чи вони сталися, чи ні. Закони природи — не окреслюються лише простими математичними рівняннями, а комплексними статистичними рівняннями, для яких дані постачаються з численних експериментів або обсервацій. Вислід ніколи не є абсолютний, а завжди тільки приблизний у межах статистичних відхилень. От-

же, наука сама зламала абсолютський детермінізм матеріалістично-натуралістичної системи. У нашому часі ще тільки наслідком партійного консерватизму відсталий східний комунізм наосліп тримається застарілих понять, тому що йому потрібно було б відрек-

ципами теорії відносности Ейнштейна, щораз чіткіше накреслює свою належну нейтральність щодо надприродного, залишаючи місце на можливість існування надприродних проявів, коли б їх можна вченому спостерігати й статистично удостовірити.

Воскресіння дочки Яіра.

тися самого себе, тобто діямату — філософської системи Маркса й Енгельса. А комуністичні пропагандисти цілком невдало пропагують застарілі й непридатні до нашого поступового віку свої поняття. Модерна наука, яка розвивається за релятивістськими прин-

Перед тим, як будемо розважати над питанням: Чому чуда є не потрібні? — подумаймо: Чому вони були потрібні? Якщо споглядаємо на надприродні чуда, які відбувалися в природному світі, то, в першій мірі, мусимо ствердити, що вони не були на те, щоб на-

осліп у них вірити та їх беззастережно приймати за правдиві. Правдивість кожного чуда мусить бути безперечно доказана. Випробування правдивого чуда є в тому, що воно мусить виявляти Божий характер і вчити правду про Нього. Чуда й ознаки можна прийняти за правдиві тільки тоді, коли вони будуть однозгідні з об'явленою правдою Божою (див. Повт. Зак. 13:1-6). Завважте, що правдивість чуда окреслюється спонуканням віри в Бога й послуху, а підробка чуда характеризується впровадженням людей в обман, ідопоклонство, неправду та гріх. Кожне надприродне чудо не може заперечувати доктринальних правд Біблії, інакше воно буде фальшивістю (див. 2 Сол. 2:9; Матв. 24:24; Об'явл. 16:14). Для правдивого чуда мусить бути особлива причина, бо якщо слово від Бога не виходить намарне, то тим більше Бог не робить жодного чуда намарне. Із Святого Писання бачимо, що особливою причиною надприродних чуд в історії Божого об'явлення було відкуплення людей. Чуда є завжди сполучені з Божою спасенною діяльністю, в якій Він об'являє Себе Відкупителем людського роду. Правдиві надприродні чуда ґрунтуються не на кількості свідків, але на їхнім характері й духовних кваліфікаціях.

Потребу надприродних чуд для ізраїльського народу дуже докладно ілюструє Слово Боже в покликіві Мойсея вивести і спасти цей народ з єгипетської неволі. Мойсей відразу виявив незвичайно велику проблему у відношенні до свого народу: Удоводнити йому

своє Божественне посланництво. "Таж вони не повірять мені і не послухають голосу мого, бо скажуть: "Господь не явився тобі!" (Вих. 4:1).

У відповідь Мойсей отримав від Господа владу вчинити три надприродні чуда перед народом, які одночасно мали правити ознаками: 1. Мойсеєва палиця перетворювалася на живого вужа, а тоді знову на палицю (вв. 2-5). 2. Мойсеєва рука, вложена за пазуху його, покривалася проказою, і знову вложена туди, ставала здоровою (вв. 6-8). 3. Вода з ріки Нілу, вилита на суходіл, ставала кров'ю (в. 9). Перші дві ознаки Господь наказав Мойсеєві зробити біля палаючого куща, щоб він сам повірив Господеві, і вони були зворотні, а третя ознака була незворотна. Всі ті три чуда жодним способом не можна зробити природно, ані не можна їх пояснити натуральними процесами, тому що вони надприродні.

У кн. Вихід 4:5, 8 і 9 пояснюється причина тих чуд, що названі також ознаками. Мойсей мав учинити їх перед Ізраїлем для удостоверення свого Божественного посланництва: "Щоб повірили, що явився тобі Господь".

Чуда були ознаками, бо вони мали своє духовне значення: 1. Фараон зробив палицю свого правління гадюкою жорстокого правління, утиску і неволі над Ізраїлем, але рукою Мойсея Бог перемінить для Свого народу вужа гноблення на палицю праведного правління; 2. Коли серця людей занечиснені гріхом (якого тут прообразом є проказа), то так само будуть нечисті діла їхніх рук, але відкуплене

й очищене серце буде джерелом сили для чинення діл праведности; 3. Спасіння народу є можливе тільки через кров Агнця, і в цій третій ознаці немає зворотної дії — антитези, тому що тільки "кров Ісуса Христа, Божого Сина, очи-

щує нас від усякого гріха" (1 Ів. 1:7). Іншого способу на відкуплення не можна мати. Відкуплення людини вимагає невинної і чистої крові Того, Хто не вчинив гріха і не було жодного підступу в Його устах. (Далі буде).

СЬОГОДНІ У СВІТІ

Сьогодні у світі, у час його розгулу,
Зло "ізом" — аж страх! — по світу подуло.
Від цього чаду люди жахом оповиті,
Не в однім серці дрантине гніздище звите...

У дрантивім гнізді — злі духи-дияволоси
Загніздилися, наче ті отруйні оси;
Вони і завзялися світ цей переробити,
А людям наказують без Бога в світі жити.

Та повалене це все буде одного разу!
Христос очистить і цю огидну проказу...
Син Божий ось прийде ще раз на землю нашу!
Сьогодні остерігаю: спасайте душі ваші!

24. І. 1978.

С. Тимців.

Деяких християн можна порівняти з моголами: вони з'являються після закінчення праці.

Вперед, християнине, твоя спина не захищена панцирем!

Не ходи гладенькою дорогою — посковзнешся!

Психушки

У книзі Об'явлення є такі записи:

“Горе землі та морю, до вас бо диявол зійшов, маючи лютість велику, знаючи, що короткий час має!” (12:12); “І зробить вона (звірина), щоб усім — малим і великим, багатим і вбогим, вільним і рабам — було дано знамено на їхню правицю або на їхні чола” (13:16).

Кожному зрозуміло, мова тут про найжорстокішу в історії людства систему, що буде установлена з опануванням нашої земної кулі антихристом. За ознаками, властивими його приходові, можемо сказати, що час той ще не настав. Проте наш двадцятий вік, проголошений віком знання, поступу і гуманізму, зробив явний схил у тому напрямку, свідомо чи несвідомо промощує дорогу для тріумфу зла. Події, що швидко нагріваються, бурлять і виходять з-під людського контролю, можна з певністю прийняти за попередження, що ми напередодні фатальних змін. На всіх континентах усе реальніше відчувається дух антихриста з його демонізмом та узурпацією прав людини.

Він зробив свій відтиск не тільки на політиці, а й на культурі, мистецтві, на пресі, на засобах інформації. Бурхливі хвилі розпусти, криміналістики та вслякого антигуманного бруду вдаряють усе міцніше у шляхетні засади

здорового людського життя. Він проник не тільки до урядових, освітніх і наукових установ, а й до релігійних інституцій, і послуговується не тільки явними відступниками, а й тими, що прикрилися священницьким одягом. Людство, у своїй більшості, сліпо йде за вказівками власної згуби. На сьогодні нічогісінько не зосталося з тих добрих ідей і бажань, з якими людство вступило у двадцятий вік та в ім'я яких жертвувало собою для революцій.

Антихристова претензія на людину не обмежується тільки використанням її робочої сили. Вона, ця претензія, влучає в себе його знамено і на руці і на чолі людини. Інакше кажучи, влучає також опанування мисленням людини. Людина не тільки повинна працювати за директивою, але й мислити за директивою. Жити за своїм власним розумом, думати самостійно і розглядати по-своєму причини та наслідки людини, за його претензією, і не належить, і небезпечно.

Внаслідок цієї претензії вже теперішні охоронці державної безпеки беруть із собою лікаря, вдираються до помешкання вільнодумця, оголошують його психічно хворим, брутально скручують йому руки і відвозять до психіатричної лікарні-в'язниці. Адже не завжди і не з усіма небажаними елементами вигідно режимові розправлятися голосним судочинством, концентраційними таборами та ліквідацією. Це насторожує

і денервує громадську думку, викликає несприятливі для режиму ексцеси.

Антихрист має прийти дорогою лестоців та обману: “А тих, хто чинить несправедливе на заповіт, він прихилить через лестоці” (Дан. 11:32). Тож, і його темні сили повинні діяти хитро та спритно. Набагато тактичніше небезпечній особі обмежити зайве мислення. І розумна, здорова, шляхетна людина потрапляє до рук психіатричного ката.

Так, наприклад, у 1963 році арештували і відправили до психіатричної лікарні Володимира Буковського за розповсюдження книжки Мілована Джіласа “Новий клас”. Після півторарічного “лікування” його звільнили. За демонстрацію 5 грудня 1965 року в Москві під гаслом: “Шануйте Конституцію — основний закон СРСР” неприборканому Буковському повторюють вирок — психіатрична лікарня. Аж у грудні 1976 року його виміняли за генсека чілійської комуністичної партії Луїса Корвалана.

У 1964 році за антисталінські виступи арештували генерала П. Григоренка, інсценували судово-психіатричну експертизу, визнали в несамовитому стані й посадили до психов'язниці. Через рік звільнили. Тоді 7 травня 1969 року арештували вдруге за спробу довести до відома комуністичних партій Італії, Франції та Великобританії про дійсний стан у СРСР. Звільнили аж 26 червня 1974 року.

Психіатр Семен Глузман зробив об'єктивний медичний дослід справи Григоренка і написав ґрунтов-

ну працю “Заочна психіатрична експертиза Петра Григоренка”. За це над автором улаштували в жовтні 1972 року закритий процес і засудили на 7 років концтабору суворого режиму та 3 роки заслання. У листі до батьків він писав:

“Щоденно і щогодинно в мені вбивають особистість і людську істоту. Собака, що стереже мене за огорожею, дістає калорійне, якісніше харчування, його не нагодуєш гнилою капустою і смердючою рибою. Нині я одягнений у тонку бавовняну куртку горезвісного сталінського крою з биркою на грудях; я догола обстрижений, завжди голодний, замерзаю на цементі штрафних камер... Я — раб, кожен садист має право і владу змусити мене до будь-якої принизливої праці, я — засуджений Глузман С. Ф. Особливо небезпечний державний злочинець... А чи знаєте ви, що крок убик чи зупинка під час нашого етапу вважається втечею (і це мій власний досвід), що при п'ятдесяти градусах морозу вночі мене клали на сніг “на всякий випадок”, а наді мною рвався на повідку собака-вівчарка. Усе це — мої цінності. І нема їм рівних. Тому не буде і компромісу...”

15 січня 1972 року арештували математика Л. Плюща за домагання демократизації радянської системи. Експертиза визнала його шизофреніком, і він потрапив до спеціальної психіатричної лікарні. Тільки численні наполегливі домагання закордоном вирвали його 8 січня 1976 року з рук психіатричного свавілля і допомогли виїхати з родини до Франції.

Саме тепер робляться різні заходи для визволення з Дніпропетровської спеціальної психіатричної лікарні Йосипа Терелі.

За поясненням В. Буковського, під категорію психічно незрівноважених підводилися: знані широко особи, суд над якими привернув би до себе загальну увагу; критики режиму, так звані ревізійністи; люди, що трималися стійко під час слідства і правно оборонялися; віруючі в Бога.

Скільки таких жертв?

“За останнього часу, — стверджує В. Буковський, — адміністративно-психіатричні репресії прийняли ще більший розмах”.

Страхітливі були сталінські розправи, але ще страхітливіше розгалуження психов'язниць теперішнього часу, де калічать не тільки тіло, а й душу, де вбивають у людини людину.

Жахливі кати, озброєні пістолетами, але ще жахливіші атеїстичні лікарі, озброєні антигуманними препаратами.

Хоч би як боляче не стискалося наше серце, ми, християни, повинні спуститись до самої глибини страждань обездолених атеїзмом душ, щоб хоч частинно відчувати їхні муки та чіткіше уявити собі всю нечисть боговідступництва і весь злочин антихристової людиноборчої системи. Тим більше, що дії ці не давнього минулого, не за монголо-татарського нашестя, навіть не у горезвісному 1937 році, а цей злочин сьогоднішній, dokonується на наших очах, над нашим народом, над нашими рідними і близькими, за часу прийняття “найсправедливішої” Конституції,

у країні, яка тільки й проголошує найгучніше гасла про волю, рівність та щастя. Ми чуємо крик, ми чуємо розпач, ми чуємо благання про рятунок...

“Боюся смерти — але прийму. Страшенно боюся катувань. Але є ще гірше катування, і воно чекає мене — втручання хімічних речовин до мозку. Вівісектори двадцятиого віку не замислюються схопити мою душу, можливо, я зостануся живим, та після цього не зможу скласти ані одного вірша і не зможу мислити. Чи можна уявити собі щось жахливіше від цього? Наше променисто-комуністичне гуманне суспільство привласнило собі право руйнувати душу інакшедумуючих з допомогою хімічних речовин. Буду чи не буду мовчати — мене чекає те ж саме. Вирішення про моє “лікування” вже об'явили. Прощайте!”

Це лист політв'язня Ленінградської спецпсихлікарні — Василя Чернишова, математика, поета, письменника, приреченого на розумове отупіння по обвинуваченню за антирадянську пропаганду.

У тому ж листі Чернишов пише, що в психов'язницях мучаться люди, засуджені за одні тільки політичні чи релігійні переконання. В'язням психов'язниць дають уколи амінізину та інші, що притуплюють розум, ослабляють пам'ять, руйнують психіку. Він сам бачив, як тих, що протестували, зв'язували і давали уколи сірки, після чого людина стає непорушною.

3 грудня 1972 року сенатор Джеймс Істленд, голова сенатського підкомітету по питаннях внутрішньої безпеки, оприлюднив

Жертви психіатричних лікарень-в'язниць.

документ щодо ув'язнення в психіатричних лікарнях радянських інтелігентів, які незгідні з діями уряду СРСР чи критикують його.

За цим документом, під заголовком "Зловживання психіатрією з метою політичної репресії в Радянському Союзі", ув'язненим часто протягом декількох днів дають ліки, що викликають жорстокі спазми шлунка, гарячку та великі болі. Протягом десяти днів в'язнів змушують приймати ліки, що викликають сонливість і притуплюють мозкову діяльність. "Пацієнти", які приймають ці ліки, втрачають людський вигляд і живуть рослинним життям. Дехто приходять до себе по двох місяцях, інші залишаються в такому стані.

Деяких в'язнів тісно завертають — від шиї до кінчиків пальців ніг — у мокре полотно. Інших ув'язнених змушують бути присутніми при цій операції. Полотно поступово висихає і збігається. Процедура ця займає від двох до трьох годин. За нею наглядає медична сестра. Коли пульс жертви слабне, бандажі пускаються...

З прибуттям Леоніда Плюща до Франції, 3 лютого 1976 року в Парижі була скликана прес-конференція. Перед багатолюдною аудиторією стояв стомлений тяжкими пережиттями живий свідок радянських психіатричних лікарень в'язниць. Сама історія його виїзду і такої зустрічі говорила про те, що в нашому хваленому віці не скрізь і не все гаразд.

Головний спрчинник прес-конференції спершу подякував усім особам, організаціям та установам, старанням яких він зобов'язав

ний своїм врятуванням. Тоді оповідав.

Перша його сутичка з органами державної безпеки сталась у 1964 році, коли він написав листа до ЦК КПРС, в якому висловив свої погляди про демократизацію СРСР. З ним бесідували і поперджували.

"...З 1966 року, — продовжував він, — я почав писати статті для Самвидаву. Це були статті про природу радянської держави, її ідеології, про національні проблеми в СРСР. Марксист за переконанням, я розглядав ці питання, основуючись на працях Маркса і Леніна. Я доводив, що сталінізм є термідоріанське бонапартистське переродження Жовтневої революції; що в Радянському Союзі збудований державний капіталізм, власність належить відчуженій від усіх класів державі, а не народові; бюрократія є прислужницею абстрактного капіталіста-держави.

В ділянці національній Радянський Союз продовжує політику царського уряду...

У 1969 році став членом "Ініціативної групи захисту прав людини в СРСР", яка легально протестувала проти порушень радянської Конституції та Декларації прав людини.

15 січня 1972 року був арештований і приміщений до слідчого ізолятора республіканського КДБ у м. Києві. Мені інкримінували все те, про що я оповів вище...

Від липня 1973 р. до січня 1976 р. я знаходивсь у Дніпропетровській спецпсихлікарні. Підлягав "лікуванню" нейролептиками - га-

лоперідолем, трифтазіном, пройшов два курси інсулінотерапії...

Жах психушки звалився на мене від першого дня. В палаті хворих було більше, ніж ліжок. Мене примістили третім між двома зсунутими ліжками. На ліжках корчили від галоперідола хворі. В одного вивалювався язик, у другого випучувались очі, третій ходив неприродно зігнутий. Деякі лежали і стогнали від болю — їм ввели сірку. Як вони мені пояснили, їх покарали за погану поведінку...

На що спрямоване подібне "лікування" і режим?

Це я бачу на своєму власному прикладі.

Перші дні повинні відразу ж морально зламати людину, знищити її волю до спротиву. Тоді починається "лікування" нейролептиками. Я сам з жахом бачив, як я з кожним днем деградує інтелектуально, морально та емоціонально. Швидко зникла цікавість до політичних проблем, тоді до наукових, тоді до дружини і дітей. Замість неї з'явився страх за дружину і дітей. Мова стала уривчаста, коротка. Пам'ять різко погіршилась.

Спочатку я гостро переживав, коли бачив страждання хворих чи довідувався про зраду деяких друзів. Згодом усе це стало байдуже. Дія нейролептиків посилювалась ізоляцією від здорових політиків. Хотілося не чути криків, бійок, сміху, плачу, маячення. Цілими днями я лежав і намагався заснути. В цьому допомагали мені нейролептики.

У голові ані однієї думки. Зосталися тільки думки про туалет, ку-

ріння і "хабарі" санітарам за зайвий вихід до туалету. І ще одна думка: я повинен запам'ятати все, що я бачу тут, аби потім розповісти.

На жаль, я не запам'ятав і со-тої частини.

Недивлячись на апатію, я боявся, що моя деградація необоротна. Я бачив тяжко хворих, про яких мені розповіли, що декілька років тому вони були здорові, з ними можна було контактувати.

На моїх очах зламались та опустились декілька політичних...

Тут, на Заході, я вважаю обов'язком мого сумління приєднатися до боротьби за звільнення політичних в'язнів із в'язниць, таборів та психіатричних в'язниць у СРСР..."

По всьому світу заговорили обурливо про замасковану дійсність радянського життя. Зокрема Франція жила подіями Плюща. Зараз же наступного дня, 4 лютого, відкриваючи 22-ий Конгрес французької комуністичної партії, генеральний секретар Жорж Марше, називаючи Радянський Союз, заявив:

"Ми не можемо погодитися на те, щоб комуністичні ідеали, метою яких є щастя людини, і за які ми закликаємо робітників боротись, були заплямлені несправедливими і невиправданими вчинками".

Нью-йоркська газета "Дейлі Ньюс" написала:

"Російському математику і політичному діячеві Леоніду Плющу дозволено залишити Радянський Союз після того, як він протягом трьох років пройшов у психіат-

ричному закладі тортури, що звучать, як готицька казка про жахи. Під час ув'язнення Плюща напompовували медикаментами, які практично перетворювали його в зомбі. Психіатри і потвори таємної поліції працювали, щоб промити йому мозок до самозречення. Так у СРСР шанується "дух Хельсінок" щодо людських прав".

Та ж газета "Дейлі Ньюс" ще 21 січня 1976 року надрукувала розповідь бувшого радянського психіатра д-ра Е. Гольдстїна про практику спеціальних психіатричних лікарень.

"У СРСР, — розповідає лікар, — людина, яка думає інакше, вважається шизофреніком, її відправляють насильно до психолікарні на примусове лікування, при цьому така людина втрачає всі свої права. Кожен дисидент, якого перевіряє медична комісія, завжди виявляється "хворим", бо такого "діагнозу" хоче влада. Справді ж ці дисиденти — нормальні люди, звичайно, або релігійні, або бажують виїхати з СРСР, або такі, що домагаються пошани людських прав".

Гуманізм вільного світу вдарив на сполох.

16 лютого 1977 року Комітет французьких лікарів-психіатрів видав заклик до психіатрів усього світу, пропонуючи ужити конкретні заходи, аби покласти край використанню психіатрії для політичних цілей.

Комітет звернувся одночасно до Всесвітнього конгресу психіатрів, призначеного на 31 серпня - 3 вересня того ж року в Гонолулу, з закликом домагатися "припинення

практики використання психіатрії для політичних цілей".

До Всесвітнього конгресу психіатрів між іншими зверненнями надійшло звернення психіатра д-ра А. Папіашвілі, який у травні 1977 року дістався на Захід через залізну заслону. Він настоює осудити рішуче "систематичне зловживання психіатрією", свідком якого сам був у СРСР.

Шостий Всесвітній конгрес психіатрів у Гонолулу в ході своєї праці вислухав виступи дисидентів Леоніда Плюща та д-ра Марини Войханської.

Беручи під увагу численні зібрані незаперечні докази, Генеральна Асамблея шостого Всесвітнього конгресу психіатрів 31 серпня 1977 року прийняла резолюцію, в якій засудила зловживання психіатрією в Радянському Союзі. Також прийняла резолюцію, що пропонує створення міжнародної комісії для дослідження зловживання психіатрією.

Чи зуміє людство зупинити цей кошмарний безум знищення і самознищення?

Чи спроможне буде відвернути від себе прихід того фатального дня, що про нього попереджував Господь Ісус Христос: "Уважайте ж на себе, щоб ваші серця не обтяжувалися ненажерством та п'янством, і життєвими клопатами, і щоб день той на вас не прийшов несподівано, немов сітка; бо він прийде на всіх, що живуть на поверхні всієї землі" (Лук. 21:34-35).

(Далі буде).

І. Беркута.

ВІРА Й НАУКА

СТРАШНИЙ ЮВІЛЕЙ

Сорок п'ять років тому над Україною dokonано нечуваний в історії народів злочин. Сталінський уряд наказав своїм сатрапам відібрати від українських селян весь хліб та запаси городини. І весною 1933 року по всій Україні настав неймовірно страшний голод.

Голодні люди їли кору дерев, полову, траву, і не залишили у спокої ні котів, ні собак, ні навіть жаб у річках. Доведені до божевілля, нещасні жертви комуністичної розправи поїдали трупи своїх ближніх.

Померлих не виносили на цвинтар, а ховали на подвір'ях, бо ті, що вважалися ще живими, зовсім обезсилили, і ходили, мов страшні тіні. Були села, де вмирили поголовно всі мешканці, і тоді на воротах сільради вивішували чорного прапора.

У той же самий час відібраний у селян хліб стали продавати в крамницях великих міст без карток, так званий комерційний хліб, по п'ять карбованців за буханець, тобто вдсятеро дорожче, ніж по картках.

Люди із сіл кинулися до міст за тим хлібом, але влада поставила на дорогах і залізницях міліцію та партійних активістів, які завертали голодних додому. Якщо ж ко-

мусь пощастило дістатись до міста і купити хліба, то по дорозі додому такого ловили, відбирали без найменшого співчуття куплений за останні гроші хліб, і знову його продавали у крамниці по п'ять карбованців за буханець. Так батьки вмирили від голоду на вулицях українських міст, а матері, діти та немічні старші члени родини вмирили від того ж голоду в селах. Так боговідступний уряд знищив голодом понад вісім мільйонів своїх громадян.

Що це було злісне винищення народу, стверджується також і тим, що тоді, коли голодна смерть лютувала в Україні, у портах навантажували пароплави українським хлібом і відправляли закордон, аби показати світові радянський добробут.

Це була жорстока розправа за те, що наш народ жив мрією про волю і самостійність. Це була помста за те, що наше селянство не бажало впрягатися до колгоспного ярма.

Згадуючи ці безневинні мільйонні жертви, скажімо з найглибшою пошаною:

Вічна і невмируща Вам пам'ять!

Та одночасно затавруймо жорстоких катів і вбивців: Вічна вам ганьба!

М. Г. Ш.

СТВОРЕННЯ СВІТУ

(Продовження)

“Колись землю Ти був заклав, а небо — то чин
Твоїх рук, — позникають вони, а Ти будеш стояти”.
(Псал. 102:25-26).

Перше речення Біблії має незвичайно велике космологічне значення й об'являє нам всю повноту правди про Бога і про Його Всесвіт. Воно є обширним і всеохоплюючим твердженням Того, Хто найкраще знає про всю Свою творчу діяльність на початку Всесвіту. В основному це твердження дає позитивну і певну відповідь на перше питання кожної людини, яка допитливо погляне на своє оточення і забажає знати — “Як це все сталося?” Ще ніхто з давніх мудреців цього світу й ніхто з модерних учених не спромігся дати конкретнішої ані певнішої відповіді, яка могла б уповні задовольнити людину в її пошуках правди, від тієї, що маємо в Біблії: “На початку створив Бог небеса та землю”.

Отже, в цьому першому реченні Слова Божого маємо дуже прецизійно складене твердження, яке в найчіткішій логічній послідовності об'являє нам усе те, чого наука ніколи нам не зможе дати і чого жодні аргументи безбожників і противників Божої правди ніколи не зможуть ні захитати, ні заперечити. Слова того речення непомилково стверджують нам про початок усього творива; вони об'являють нам абсолютне створення всього, бо якщо початок, то ніщо не могло бути перед тим творчим актом, крім Творця-Бога; далі, воно вказує нам на те, що тільки Бог є Першопричиною існування всього видимого і невидимого,

бо Він є Архітектор і Творець Всесвіту і життя.

Але тепер ми звернемо нашу увагу до самого об'єкту Божої творчости. Що саме Бог створив на початку? У цьому першому реченні Біблії два дуже важливі слова окреслюють увесь обсяг Божої творчости, а саме: “небеса” і “земля”. Земля є добре знана для нас усіх. З неї ми вийшли, на ній ми проводимо наше життя в тілі і до неї ми нашим тілом повернемося, як про це часто чуємо: земля — до землі, порох — до пороху... а дух вертається до Господа. Хоч як високо ми хотіли б піднятися над землею — вона нас притягає знову до себе і до неї ми мусимо вернутися, бо вона є місцем нашого тимчасового перебування.

Тими двома словами охоплена вся повнота Божої творчости — все для нас видиме й невидиме, все нам знане і незнане, все нам відоме і незбагненне. Вони охоплюють духовний світ і матеріальний, сферу надприродного і природного. З цієї причини є деякі розходження відносно розуміння значення тих слів. Деякі біблійні експозитори узагальнюють значення тих слів і відносять значення неба до створення духовного світу, а значення землі — до створення всього матеріального світу. Хоч таке узагальнення в жодному разі не зменшує значення цілого речення, ані не обмежує

нічим повноти Божої творчости, а до певної міри навіть краще підходить для розуміння модерної людини, проте воно робить значення слова “земля” дуже натягненим, бо відносить його до розуміння всього Всесвіту, а слово “небеса” зводить до одного духовного “неба”, а це вже не є дослівним перекладом оригінального граматичного виду слів, ані їхнього значення.

Основний наш погляд є такий, що первинно Біблія не була написана тільки для університетських професорів, ні для дипломованих богословів, ані виключно для священослужителів, але Біблія — це Слово Боже для всіх людей на землі, серед яких є багато невчених, простих і примітивних у своїм мисленні та в своїх поняттях. Таке узагальнення значення тих слів для них було б цілком незрозуміле, бо їм потрібно б докладно роз'яснювати, що все матеріальне — це “земля”, а в тому числі сонце, місяць, зорі й увесь Всесвіт із його галактиками. Було б дуже важко переконати кожну людину в цьому світі, що це все — земля, хоч воно є матеріальне. Тому значення тих слів потрібно приймати у їхньому загальному розумінні: земля — це земля або наша планета, а небеса — це небеса й усе, що на них, як це люди добре розуміють і знають.

Таке узагальнення слів “небеса” і “земля” було б дуже зручним для тих, які хотіли б Біблію зробити науковим підручником, щоб вона вчила людей “науки” в її модерному розумінні. Але Біблія не займається виключно наукою цього світу, а дає нам Божу науку, доступну для всіх людей, тому її не можна пояснювати в свій спосіб і за своїм власним бажанням, але мусимо йти за дуже важливим принципом, закладеним у Біблії, що вона пояснює сама себе. Іншими словами, нам потрібно йти не до

наукового підручника в пошуках значення слова “небеса”, але за розумінням того слова потрібно звертатися до Слова Божого і знайти, що воно учить нас про небеса.

Інші викладачі Біблії з філософським наставленням зовсім хибно пояснюють нам ті слова за поняттям давніх грецьких філософів, які думали, що створена на початку змінна матерія первинно була в стані великого хаосу й наслідком

дальшої дії вічної незмінної ідеї на матерію наступило перетворення її в космос, тобто в упорядкований і уформований Всесвіт, який ще навіть тепер не досягнув повноти звершенства. За підставу свого здогадливого пояснення вони беруть дальші слова Біблії, які за їхнім узагальненим розумінням мали б свідчити про те, що земля, тобто матерія Всесвіту, була пуста й порожня, тобто в хаотичному невикінченому стані. Але таке поняття є цілком незгідне з наукою Біблії, бо ж Бог ніколи не творить хаосу, тобто безпорядку, а, навпаки, Бог є Богом порядку, краси, ладу, і все, що Він створив, було дуже добре, гарне і приємне. Правдивий віруючий у Бога не має найменшої потреби викривляти значення слів Біблії ні наукою цього світу, ані його філософією. Віруючий також не має жодної потреби допускати до свого поняття, що сатана зробив таке велике спустошення і знищення в сфері Божої творчости вже на самому початку, як це роблять дехто за поняттями поганської міфології. Слово Боже учить нас про Бога, про Його закон і свідчення так: “Господній закон досконалий, — він зміцнює душу. Свідчення Господа певне, — воно недосвідченого умудряє. Справедливі Господні накази, бо серце вони звеселяють. Заповідь Господа чиста, — вона очі просвітлює” (Псал. 19:9-10). Слово Боже також пе-

рестерігає віруючих у Бога відносно фальшивих філософій цього світу: “Стережіться, щоб ніхто вас не звів філософією та марною оманю за переданням людським, за стихіями світу, а не за Христом, бо в Ньому живе вся повнота Божества” (Кол. 2:8-9). Безперечно, що Христос, Богом будши, знав дуже докладно про все, що говорили давні мудреці й писали філософи в цілому світі, але в Євангеліях ніде не знайдемо місця, щоб Він цитував слова якогось славного філософа або відносився до думок якогось визначного мудреця, навіть коли вони говорили або писали належно про Бога та про Його твориво. Та проте дуже часто зустрічаємо в словах Христа цитати з Писання Старого Заповіту і з Закону та з Пророків. Христос не мав потреби вживати недосконалої людської мудрости, коли у Нього була велич знання і краси Божої мудрости.

Ні наука, ні філософія цього світу не дали нам реального розуміння цілісности нашого пережиття, а тільки до деякої міри дають можливість збагнути природу матерії та Всесвіту. Духовного нашого пережиття наука не бажає пояснювати, а філософія дала нам хибні поняття про Бога, про духовний світ, а навіть про духа і про душу людини.

Перше речення Біблії — це загальне накреслення про Творця і про початок творива в Його творчому акті, й у ньому на першому місці не згадується земля, але перше говориться про небеса. Цього вимагала логічна послідовність у Божому творчому плані — перше створити небеса й усе, що на них, а тоді також створити землю. Слово “небеса” (в оригіналі “шамайм”) є в множині, а не в однині, як це зустрічаємо в деяких перекладах, як “небо”. Справді, дослівно це слово є в рідкісній граматичній формі “двоїни” для означення духов-

ного і матеріального неба. В Біблії згадується про небо в різних аспектах і різновидах. Ми не будемо займатися багатьма пророчими і майбутніми видами неба, які описані в Слові Божім, але звернемо нашу увагу до трьох основних видів неба, про які саме тут у першому реченні Біблії є мова.

Перше небо, яке найближче до нас фізично, згадане в Біблії, — це, безперечно, небо безпосереднього повітря над нами, яке модерний учений називає атмосферою, або навіть гідросферою. Це є небо фізичне, з якого йшов дощ на землю — “і дощ з неба спинився” (Бут. 8:2), з якого сходила на рослинність роса — “і без роси небесної згори” (Бут. 27:39), з якого сходила манна для Ізраїля в пустині під час мандрування — “ось Я спустакатиму вам дощем хліб з неба...” (Вих. 16:4), з якого напоюється водою земля — “край гір і долин — із небесного дощу він напоюється” (Пов. Зак. 11:11), до якого підноситься дим пожежі — “аж ось знявся дим міста до неба” (Іс. Нав. 8:20), яке вкривається хмарами — “Він хмарами небо вкриває, приготує дощ для землі” (Псал. 147:8), до якого підноситься орел — “бо конче змайструє воно собі крила, і полетить, мов орел той, до неба” (Пр. Сол. 23:5), з якого і дощ, і сніг сходять і туди не вертається — “бо як дощ чи то сніг сходить з неба й туди не вертається, аж поки землі не напоїть і родючою не вчинить її” (Іс. 55:10), на якому люди шукають ознак — “Не навчайтесь доріг цих народів, і небесних ознак не лякайтесь, — бо тільки погани лякаються їх!” (Єр. 10:2), в якому літає птаство, назване “небесним” — “і стане їх труп стервом птаству небесному і земній звірині” (Єр. 16:4), так само в Новому Заповіті — “а гнізда — небесні пташки” (Луки 9:58). У тих кількох цитатах дуже

чітко говориться про небо, як про нижчу, доступну для творива, частину атмосфери — гідросфери, в якій є хмари, що з них сходять на землю дощ, град, сніг, роса, і в ньому літають птахи, комахи тощо.

Друге небо — це далі позаатмосферне небо, в якому є сонце, місяць, зорі та галактики; небо матеріальне, яке охоплює весь Всесвіт. Це небо, за словами Біблії, “звіщає про Божую славу” (Псал. 19:1), воно вміщає в собі зорі — “подивися на небо, та зорі злічи, коли тільки потрапиш ти їх полічити” (Бут. 15:5), воно належить Богові — “тож належить Господеві, Богу твоєму, небо, і небо небес, земля й усе, що на ній” (Повт. Зак. 10:14), зорі є частиною того неба — “бо зорі небесні та їхні сузір’я не дадуть свого світла” (Ісаї 13:10), всі надземні світила належать також до того неба — “всі світила, що світять на небі, — позатемнюю їх над тобою” (Єзек. 32:8). Про це небо сказано також дуже багато у Слові Божім і воно відноситься до всього матеріального Всесвіту з усіма його метагалактиками, групами галактик, галактиками, сузір’ями, зорями і з усім, що є поза атмосферою землі. Не раз для окреслення того неба в Біблії вживається вираз — “небеса небес” — “ось небо та небо небес не обіймають Тебе, — що ж тоді храм той, що я збудував?” (1 Цар. 8:27). З наведеного місця бачимо, що в ньому згадується небо — повітря, або наша атмосфера, і також небеса небес, тобто зоряне небо — увесь Всесвіт, який не може обійняти Бога, бо Бог перевершує Своє твориво — Всесвіт. Однак, за Словом Божим, Бог наповняє все — “Чи ж Я неба і землі не наповнюю? — каже Господь” (Єр. 23:24). Цей текст Біблії стверджує Божу всюдиприсутність у Всесвіті й поза ним.

Третє небо — це духовне небо, небо надприродного утворення, сфера перебування духовних істот, престолу Божого і Божества. Туди ап. Павло був підхоплений у душі (найправдоподібніше він тут говорить про себе): “я знаю чоловіка в Христі, що він чотирнадцять років тому — чи в тілі, не знаю, чи без тіла, не знаю, знає Бог, — був узятий до третього неба. І чоловіка я знаю такого, чи в тілі, чи без тіла, не знаю, знає Бог, — що до раю був узятий, і чув він слова невимовні, що не можна людині їх висловити” (2 Кор. 12:2-4).

Це небо відкрилося також Степанові — первомученикові, коли він був на суді в синедрионі — “А Степан, повний Духа Святого, на небо споглянув, — і побачив Божу славу й Ісуса, що по Божій правиді стояв, і промовив: “Ось, я бачу відчинене небо, і Сина Людського, що по Божій правиді стоїть!” (Дії Ап. 7:54-55). Так само це небо побачив ап. Іван на острові Патмосі: “По цьому я поглянув, — і ось двері на небі відчинені... І ось престол стояв на небі, а на престолі Сидячий” (Об’явл. 4:1, 2). Так само бачив відкрите небо і престол Божий пророк Ісаїя — “Року смерті царя Осії бачив я Господа, що сидів на високому та ліднесеному престолі, а кінці одежі Його переповнювали храм” (Ісаї 6:1). І пророк Єзекіїль бачив відкрите небо і Божу славу — “І сталося... коли я був серед полонених над річкою Кевар, відкрилось небо, і побачив я Божі видіння” (Єзек. 1:1).

Це духовне небо є назване у Біблії також домом Господнім — “Тільки добро і милосердя мене супроводити будуть по всі дні мого життя, а я пробуватиму в домі Господньому довгі часи!” (Пс. 23:6), або: “Які любі оселі Твої, Господи Саваоте! Затужена та омліває душа моя за подвір’ями Господа, моє

серце та тіло моє линуть до Бога живого!" (Пс. 84:1-2). Про ці оселі говорив також Господь Ісус Христос: "Багато осель у домі Мого Отця; а коли б то не так, то сказав би Я вам, що йду приготувати місце для вас" (Ів. 14:2). Небо це є місцем перебування ангелів: "Бо у воскресінні ні женяться, ані заміж не виходять, але як ангели ті на небі" (Матв. 22:30).

Христос учив звертатися в молитві до Небесного Отця — "Отче наш, що на небі!" (Матв. 6:9). Христос свідчив про Себе, що Він зійшов з того духовного неба: "І не сходив на небо ніхто, тільки Той, Хто з неба зійшов, — Людський Син, що на небі" (Ів. 3:13). Він також

вознісся на небо, щоб сісти по правиці Отця і заступатися за нас, а потім Він прийде знову, щоб забрати нас до Себе — "Галілейські мужі, — чого стоїте й задивляєтеся на небо? Той Ісус, що вознісся на небо від вас, прийде так, як бачили ви, як ішов Він на небо!" (Дії Ап. 1:11). Наші ймення є записані на небі, тобто в духовнім небі — "Та не тіштеся тим, що вам коряться духи, але тіштеся, що ваші ймення записані в небі!" (Луки 10:20). І ми підемо туди до Господа — "Життя ж наше на небі, звідки ждемо й Спасителя, Господа Ісуса Христа" (Фил. 3:20).

(Далі буде).

На помилках вчимося. А чи не забагато в нас таких, що постійно вчаться? Якщо у людини нема ні одного недоліку, то це й є головний її недолік. Вона погано знає себе.

Хто знає себе, тому легше боротись із своїми недоліками.

Будьте певні, якщо Господь пошле нас кам'янистою дорогою, то забезпечить міцним взуттям.

Слово історії

СТАРОДАВНІ СИСТЕМИ МІР

"Без міри і личака не сплетеш", — говорить старе народне прислів'я.

Люди давно зустрілися з потребою вимірювати довжину предметів, визначати їх вагу або об'єм. Для цього треба було створити системи мір. Такі системи ведуть свій початок з дуже давніх часів.

Найпростішим "лічильним приладом" були пальці рук і ніг. Пальці руки, ноги, ступні ніг та інші частини тіла стали

зразками для створення перших мір довжини. Ще й тепер ми часто вимірюємо невеликі відстані кроками, а середня довжина ступні людини — фут (англійською мовою "фут" — нога, ступня) і досі є мірою довжини в Англії та ЗСА. У всіх стародавніх народів мірою довжини був лікоть — відстань від кінця пальців руки до ліктя.

За міру довжини брали і відстані, які людина проходить за певний проміжок

часу. Так виник стадій — міра довжини, яка вперше була введена у Вавілоні, а потім перейшла до єгиптян, греків та інших народів. Стадій дорівнював відстані, яку людина проходить спокійним кроком за час "виходу" сонця — від появи краю сонця, коли воно сходить, до того моменту, коли весь сонячний диск буде над горизонтом (близько 185-195 м).

У стародавньому Римі мірою полів була утворена за цим самим принципом одиниця югер — ділянка землі, яку зорювали за день впряженими в плуг двома волами.

Стародавні народи створювали свої своєрідні системи мір. Так, у вавілонян була система мір, в якій одиничним відношенням мір було число 60 — у стільки разів зростала більша міра порівняно з меншою.

Свою систему мір створили в далекому минулому й наші предки. Як свідчать літописи і князівські установлення (документи), які дійшли до нас, у Київській Русі в X ст. була вже не тільки система мір, а існував і державний нагляд за правильним додержанням вимірювань у цій системі. Найдавнішими руськими мірами довжини були лікоть і сажень (від дієслова "сягати" — діставати до чогонебудь).

У різні періоди довжина сажня була різною. У XVII-XVIII ст. його довжина,

якщо порівняти її з сучасною одиницею довжини — метром, була трохи більша від 2 м. У XVIII ст. остаточно встановлено було і величину версти — 500 сажнів. У середині XVII ст. ввійшла в ужиток міра довжини аршин — третя частина сажня (3 аршини становили 1 сажень).

В XI-XIII ст. мірою площі землі був плуг. Він дорівнював приблизно 8-9 га. У середині XVII ст. мірою земельної площі стала десятина. Спочатку вона, можливо, являла собою квадрат, сторона якого дорівнювала десятій частині версти. Звідси, очевидно, і походить її назва.

На Русі мірою сипких тіл здавна була кадь. Це був великий окований кадіб, в якому вміщалося 14 пудів (приблизно 230 кг) жита. Одна четверта її частина називалася чвертю. Вона складалася з 64 гарнців, а гарнець дорівнював приблизно 3-5 літрам.

Мірами рідини були відро і бочка. Бочка містила 40 відер.

Мірами ваги були гривна (409 грамів), пуд (16 кілограмів), берковець (10 пудів), ласт (72 пуди).

У різних державах у різні періоди склалися свої системи мір, причому ці міри нерідко мали в різних місцевостях тієї самої держави неоднакові значення, як, скажімо, в ЗСА, де міра зерна — бушель — має 56 різних значень.

БУЙНОЛИСТИЙ ЧЕРВЕНЬ

Перший місяць літа — червень. У морях Льодовитого океану інтенсивно таниє лід, а в тундрі зникає сніговий покрив і настає період буйного росту рослин.

Червень — благодатний час, коли "зо-

ря з зорею сходитьсь". Настають найдовші дні.

Над полями, в свіжій зелені лісів, як і раніше, лунає багатоголосий пташиний хор. Дуже коротку ніч супроводжують трелі співучого дрозда, вільшанки, і,

звичайно ж, солов'я. До півночі "плаче" красуня-іволга. За голосами птахів можна звіряти час: наприклад, о 2-3-ій годині ночі прокидаються перепели, жайворонки і зозулі, о пів на четверту — зяблик, а ще через півгодини — шпак.

У зайців з'являється другий приплід, а перші малюки, які пережили холоднечу, ведуть уже самостійне життя.

В залежності від ширини місцевості в різні декади червня з'являються виводки рябчиків, перепелів, сірих куріпок, тетеревів і глухарів.

Із заходом сонця, коли на землю спускаються теплі червневі сутінки, в повітрі з'являються "таємничі тіні". Навіть у темряві роблять вони стрімкі віражі, ніколи не зачіпаючись за сучки дерев. Це — летючі миші. Вони знищують шкідників лісу. Тому кажанів потрібно принадувати в сади і парки. Для цього розвішувати спеціальні дуплянки — "будиночки".

Більшість людей виходить на лоно природи. Перед цим кожен уважно слухає метеодовідку по радіо. Проте погоду можна передбачати й самому. Варто лише знати народні прикмети.

До наших днів дійшли лише найбільш достовірні. Ось деякі з них. Кульбаба згорнула пухнату кульку — на дощ; на-

гідки розгорнули вінчики на світанку — на ясну погоду, якщо запізнюються — чекай прози. Квіти березки закриваються — скоро буде дощ, розкриваються навіть за похмурої погоди — буде сонячно. Горобці настобурчили пір'я вдень — перед дощем. Ворона під хмару забирається — на негоду, ввечері тепліше, ніж уранці — на негоду. Захід червоний — на вітер, у хмарах — на дощ, чистий — на гарну погоду. Місяць в тьмяній імлі — на затяжну негоду. Вугілля у вогнищі тліє яскраво, дим стелиться по землі — на негоду; вугілля швидко вкривається попелом — на ясну сонячну погоду. Комарі "товчуться", надвечір сюрчать коники — на гарну погоду. Павук плете сіті — на суху погоду. Раки виходять на берег — на дощ і негоду. Качки і гуси старанно полощуться — на дощ, притихли — на грозу. Жаби голосно кричать — на гарну погоду, мовчать — на холод. Веселка після дощу стоїть довго — на погоду, зникне хутко — на ясну погоду...

Один за одним змінюються листки червневого календаря. Манить до себе густа прохолода тихих гаїв, пахучих лугів, вкритих килимом квітів і соковитих трав.

А. К.

Наше здоров'я

МОРСЬКІ КУПАННЯ

Перебування біля моря

Уже один тільки неосяжний вигляд широчезних просторів моря на фоні синього неба відкриває пе-

ред зором людини чудове багатство краси, викликає почуття захоплення та справляє незвичайне враження. До того ж веселка яскравих барв блакиті моря, зеленої

Курортна Флоріда.

рослинності узбережжя і жовтого піску пляжу, безперервний шум плюскання хвиль вливають бадьорість та радість.

За висновками лікарів-курортологів, вигляд моря, яскравого у промінні сонця, з безбережним обрієм, з мінливим колоритом різноманітних переливів і відтінків, сприяє позитивному психоемоціональному впливові як на здорову, так і на хвору людину. Перебування біля моря викликає приплив сил, почуття легкості, зміцнює сон, поліпшує апетит.

Саме перебування біля моря характеризується зміною звичайних життєвих обставин, щоденного режиму та зміною клімату. Морський клімат має свої специфічні особливості. Метеорологічні умови зовнішнього середовища роблять перебування на березі моря виключно корисним для відпочинку, відсвіження та лікування людини.

Дія клімату побережжя завжди пов'язана з реакцією на організм таких метеорологічних чинників, як температура, рух і певна вологість повітря, атмосферне тиснення, сонячна радіація, атмосферна електрика, іонізація повітря.

Характеризуючи в загальному дію клімату морського побережжя на організм людини, належить зазначити, що у хворих, які перебувають на узбережжі, як правило, поліпшується сон, апетит, нормалізується обмін речовин, збільшується життєва емкість легенів, збільшується вміст гемоглобіну, нерідко нормалізується артеріальний тиск. Спостерігається поліп-

шення функції серця, посилення окисно-відновних процесів, збільшення добового діурезу.

У більшості хворих під впливом морського побережжя зменшується високе збудження, унормовуються процеси збудження і гальмування.

Разом з цим належить пам'ятати, що зазначені вище зміни в організмі людини, яка перебуває на узбережжі, не є постійними, вони можуть змінюватися, виходячи з тих чи інших змін умов клімату, режиму uzдоровлення чи лікування, а також самопочуття та стану здоров'я.

Морське побережжя являє собою корисний і доступний для всіх природний інгаляторій, що сприяє зміцненню здоров'я широких мас людей.

Морське повітря

Корисний вплив на організм людини робить прозоре, своєрідно приємне, здорове морське повітря. Склад морського повітря збагачений такими мінеральними солями, як кальцій, натрій, йод, хлор та інші. Озоноване морське повітря завдяки домішкам мінеральних солей, розпиленої морської води набуває специфічного запаху. Над самим же морем повітря також насичене вологістю завдяки випаруванням, що виділяються морською водою.

Морське повітря, що приноситься бризами і морськими прибоями, відзначається свіжістю і майже цілковитою відсутністю куряви та мікроорганізмів. Це особливо від-

чувається під час морських припливів. Температура морського повітря рівномірніша, ніж температура повітря на суходолі.

У морському повітрі міститься більша кількість кисню, тому воно має великі лікувальні властивості. Вдихання морського повітря з домішкою мінеральних солей діє відсвіжно і допомагає як загальному, так і місцевому поліпшенню.

Морське повітря позитивно впливає на численні закінчення шкіри, слизистих оболонок, на різні функційні процеси людського організму. Активний уділ у цих процесах приймають зір, серце і нюх. Морське повітря добре впливає на нервову систему, посилює обмін речовин, помітно поліпшує діяльність серцево-судинної та дихальної систем, сприяє збільшенню поглинення кисню та збільшенню життєвої емності легенів.

Морський прибій

Під час морського прибою в повітрі збільшується кількість озону, солей магнію і броду, підвищується іонізація повітря, різко збільшується вміст хлоридів, що стимулюють біологічні властивості клітинок шкіри та тканин. При цьому вміст солей у морському повітрі залежить від сили прибою. Розпилена морська сіль вдихається і сприяє збереженню вогкості слизових оболонок.

Як відомо, морська вода має складний хімічний склад. У морській воді міститься до 32 хімічних інгредієнтів. До неї входять солі натрію, кальцію, магнію, заліза,

йоду, хлору, броду та інших елементів. Головна складова частина морської води — її твердий осадок — кухонна сіль.

Використання морської води для лікувальних цілей поліпшує стан нервової системи, добре впливає на кровообіг, дихання, обмін речовин і травлення.

Морська вода відсвіжує, корисно діє на шкіру і тканини, зміцнює м'язи і суглоби, підвищує тонус організму, викликає приплив бадьорости, покращує настрій.

Морські купання

В основі таласотерапії лежать морські купання (лікування морем). Купання в морській воді відоме здавна як одно з цінних засобів загартування та зміцнення здоров'я.

Купання в морі відноситься до кінезотерапевтичних процедур, що через нервові закінчення тіла помітно впливають на діяльність центральної нервової системи, внутрішніх органів, залози внутрішньої секреції. При купанні в морі інтенсивніше функціонують серце і легені. У 2-4 рази збільшується кількість вдихуваного повітря і поглинення з нього кисню. Збільшується скорочувальна функція серця.

Морські купання поліпшують діяльність кровотворних органів, сприяють збільшенню кількості червонокривців і гемоглобіну, який переносить кисень від легенів до тканин. Позитивний вплив морських купань на організм людини складається з низки факторів.

Занурюючись у воду, людина відразу відчуває тиснення і рух морської води. При цьому нижча порівняно з температурою тіла температура морської води, що є подразником шкірного покриву тіла та окремих органів, також впливає на їхню функціональну діяльність. На шкірний покрив тіла діють так само і розчинені у воді солі. Під час купання людина дихає чистим насиченим морськими солями повітрям.

Активним об'єктом, що впливає на людину під час купання, є дія ультрафіолетових променів.

Отож, під час купання в морі звичайно спостерігається різка різниця між температурою тіла і температурою води. Такий стан викликає в організмі так звану купальну реакцію. У чому ж її суть?

Найперше ця реакція полягає в повному звуженні просвіту периферичних кровоносних судин з метою зменшення тепловіддачі до оточуючого холоднішого середовища. Раптове охолодження внаслідок спазм судин викликає збліднення шкіри. Судини звужуються і до шкіри припливає менше крові і цим досягається зменшення тепловтрати та тепловіддачі. І, навпаки, до внутрішніх органів припливає більше крові. При цьому рефлекторна дія холодного подразника приводить до скорочення гладких м'язів шкіри, розташованих біля волосяних мішечків, і з'являється так звана гусяча шкіра. Виникає судорожне скорочення всіх м'язів та проймає дрож. При цьому внаслідок рефлекторного збудження блукаючого нерва сповільнюється і поглиблюється

дихання, стає рідкішим пульс, підвищується артеріальний тиск.

Таким чином, так звана купальна реакція складається з двох основних фаз. Перша фаза — охолодження (часом морозить), друга фаза — реактивне зогрівання (реактивна гіперемія шкіри). Перша фаза купальної реакції за часом звичайно коротша і змінюється довшою другою фазою, під час якої посилюється праця різних органів, для збереження теплового балансу (рівноваги) супроводиться підвищенням теплоутворення. При другій фазі — у фазі відчуття зогрівання поверхневі кровоносні судини розширюються і поповнюються кров'ю, а шкіра приймає рожевий відтінок. При цьому попередньо підвищений у першій фазі купальної реакції артеріальний тиск знижується.

Морські купання повинні точно дозуватися за часом. Інакше через довге перебування у воді і надмірне охолодження може виникнути третя фаза купальної реакції — фаза другого ознобу, яка супроводиться паралітичним розслабленням судин, порушенням правильного кровообігу. При цьому знижується температура тіла, погіршується самопочуття, з'являється слабкість, а шкіра та зокрема губи приймають синюватий відтінок. Тоді знову утворюється гусяча шкіра, що свідчить про переохолодження організму.

Переохолодження організму несприятливо відбивається на самопочутті, викликає біль голови, почуття в'ялости, а часто стає причиною простудних захворювань. Щоб уникнути переохолодження,

належить чергувати купання з плаванням, з фізичними вправами у воді.

Ось деякі з важливих практичних порад.

Починати купання в морі належить тільки при умові доброго стану здоров'я та самопочуття.

Морські купання хворих відбуваються з урахуванням умов погоди і води, тобто при сприятливих метеорологічних умовах.

Належить уникати значного впливу сонячної радіації. Хворим, яким сонячні ванни несприятливі, можна купатися зранку і під вечір, коли дія сонячних променів не так інтенсивна, як удень.

Купання в морі людям з ослабленим здоров'ям, що раніше перенесли інфекційні чи простудні захворювання, допускається тільки після поради з лікарем.

За В. С.

ЗВІДУСІЛЬ

• В Аргентині видано новий урядовий декрет, який зобов'язує реєстрацію всіх Церков та релігійних груп, за винятком Католицької Церкви. Незареєстровані релігії підлягають забороні. Досі уряд уже оголосив незаконними три групи: "Свідки Єгови" і дві індійського походження — "Місія Божественного Світла" та "Харе Крішна".

• Одинадцять американських законодавців спеціальної комісії для слідкування за порушенням людських прав назвали існуючі громадські групи сприяння виконанню Хельсінських угод в СРСР кандидатами на Нобелівську нагороду миру в 1978 році.

• Протягом минулих п'яти років Радянський Союз залишили близько п'ятсот музикантів і більше тисячі письменників, журналістів та вчителів.

• У "Відомостях президії Верховної Ради СРСР" від 11 березня 1978 р. надруковано постанову про позбавлення ген. П. Г. Григоренка радянського громадянства. Офіційне мотивування: "З урахуванням того факту, що Григоренко систематично провадив дії, несуміс-

ні з громадянством СРСР, і своєю поведінкою спричиняв шкоду престижу СРСР". Справжня ж причина, що генерал активно виступив у справі захисту прав людини.

• В американському журналі "Ньюсуїк" від 6 лютого 1978 р. повідомляється, що бюджет КДБ і радянської розвідки досягає 10 мільярдів доларів на рік, а бюджет розвідок ЗСА лише 7 мільярдів доларів.

• 15 березня 1978 р. за указом президії Верховної Ради СРСР позбавлено радянського громадянства М. Л. Ростроповича та його дружину Г. П. Вишневу. Причина: "За діяльність, що підриває престиж СРСР, і за зв'язки з антирадянськими організаціями на Заході".

• Віталій Калиниченко, який відбув 10 років ув'язнення, член Української Хельсінської групи, у своїй заяві до президії Верховної Ради СРСР від 10 жовтня 1977 р. зрікся радянського громадянства. Головна причина: "Не хочу бути громадянином держави, яка поставила собі за мету вбивство націй усіма методами".

• Навколо земної кулі тепер обертаються приблизно 4 500 штучних об'єктів. Із них приналежних ЗСА — 2 900, СРСР — 1 450, Франції — 80, Японії — 26, Китаю — 20.

• Вітаміни складають активну частину ферментів, і для цього досить їх малої дози. Зайві дози (особливо комбінованих вітамінних препаратів) приводять до порушення рівноваги в тканинах (до хімічного стресу).

• За деякими підрахунками, кількість хронічно хворих алкоголізмом збільшилася від 1930 до 1965 року понад 50 разів. Результати застільних веселощів — 1,5 мільйона алкоголіків у Франції, 9 мільйонів хронічних алкоголіків у ЗСА.

• У кімнаті з рожевими стінами виникає відчуття тепла, з блакитними — прохолоди. Змінюється і м'язовий тонус: при червоному світлі людина непомітно для себе нахилиється вперед, при зеле-

но-синьому — відкидається назад. Темний колір зменшує предмети. Яскраве освітлення дуже впливає на апетит. Навіть радять: коли хочете схуднути, то вечеряйте, коли не при свічках, то при наймні при торшері.

• Слон живе до 150 років, черепаха — від 150 до 200 років, крокодил — 200-300, кит — 300-400 років. Сосни і буки зеленіють до 1 000 років, липи — до 1 200, дуби і каштани — до 2 000, американська секвойя — до 6 000 років.

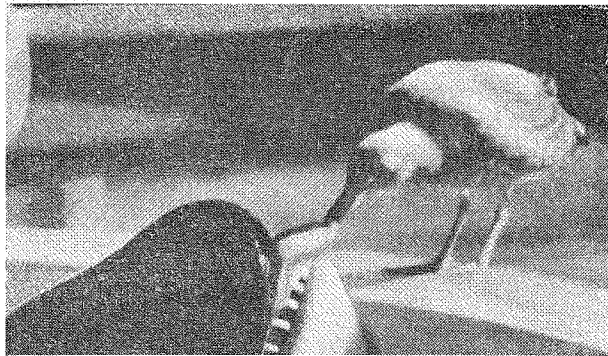
• У Сахарі (оазис Терер) росте пальмосамітник. Довкола в радіусі 1 800 кілометрів більше не знайти жодного дерева.

• “Кури — консерватори, оскільки вперто продовжують нести яйця традиційної форми”, — так вважають ті американські “винахідники”, що розробили технологію кубічного яйця. Коштує таке “диво” значно дорожче.

ДИВНА ДРУЖБА

Одного разу дресирувальник океанаріуму “Морський світ” у Сан-Дієго був свідком незвичайної події.

Кит косатка, під кличкою Кілрой, нудячись самотністю, приручив чайку, яка прилітала до басейну в пошуках їжі. Чайка брала шматки риби з рота кита, з його 7,5-сантиметрових зубів. Часом чайка пливала, сидячи на голові Кілроя, або друзі бавилися “перетягуванням линви”. Ця мить і зафіксована на фото. Видно, що “линвою” служить язик кита. На жаль, дивна дружба обірвалась, так як Кілроя перевезли до іншого океанаріуму.

Народні звичаї

ХТО ЯК ВІТАЄТЬСЯ

Нашу планету населяє близько 2 тисяч великих і малих народів. І в кожного з них свої звичаї, свої традиції. Інколи вони подібні до наших, а інколи й зовсім відмінні і навіть дещо дивні для нас. Але в усіх випадках вітання є виявом гостинності і радості людей.

У домі японського селянина заведено вітатися дуже урочисто і церемоніально. Господар і гість, сидячи навколішках, торкаються чолом і долонями долівки.

Жителі Південного Йємену спочатку вітаються за руки, а потім легенько стукаються головами, аборигени з деяких островів Тихого океану при зустрічі труться носами, ескімоси поплескують один одного по щоках.

За традиційним звичаєм, вітаючи незнайомця, мальгаші з острова Мадагаскар повинні обов'язково присісти навпочіпки. При зустрічі з пришельцем старійшина села стискає обома руками праву руку гостя і водночас виголошує досить довгу вітальну промову.

У меланезійців чоловікам у жодному разі не дозволяється вітатись за руку з жінками — це злочин.

Дуже цікаві і дивні форми вітання склалися в захмарній країні Гімалайських гір — Непалі. Найповажнішим з вітальних ритуалів є низький уклін з одночасним обніманням ніг і доторканням до них лобом (так вітають, переважно літніх родичів брахманів та інших знатних осіб). Особа, яку вітають, щоб підкреслити свою прихильність, перш ніж дозволить торкнутися своїх ніг, знімає взуття.

У селах Непалу ще й досі зберігається звичай, за яким жінка зобов'язана першою вітатися до чоловіка.

Зовсім по-європейському — за руку — вітаються люди з племені мангбетт у Конго, але при цьому похрустують суглобами середніх пальців. Туземці з племені тумбве в Танганьїці при зустрічі стають на одне коліно, беруть в пригорщі трохи землі і посипають нею хрест-навхрест свої груди і руки. Корінні жителі районів ріки Замбезі в Африці плещуть у долоні і виконують “реверанс”, а при зустрічі з високоповажними людьми вважають за потрібне ще й шаркнути ногою, як це робили в Європі XVIII ст.